

The Abraham Arbesfeld Kollel Yom Rishon

Sunday Morning Learning Program for Men

WWW.KOLLELYOMRISHON.ORG

What's So Bad About Lashon Hara?

This week's shiurim are dedicated by
Shifra and Larry Shafier in memory of Isabel
and Edwin Shafier z"l and in honor of Ruth
Ann and Louis Raymon

Rabbi Dr. David Horwitz
November 15, 2015 • ג' כסלו תשע"ו

1 תהלים פרק לד

(ג) מִי־הָאִישׁ הַחֲפֵץ חַיִּים אֲהַב יָמִים לְרֵאוֹת טוֹב

2 ויקרא רבה (מרגליות) פרשת מצורע פרשה טז

[ב] מי האיש החפץ חיים וגו' (תהלים לד, ג). מעשה ברוכל אחד שהיה מחזר בעיירות הסמוכות לציפורי [והיה מכריז ואו' מן דבעי למיזבן סם חיים ייתי ויסב. עאל להדה עכברא קרב לביתיה דר' ינאי הוה יתיב ופשט בטרקליניה שמעיה מכריז מן דבעי למיזבן סם חיים. אודיק עליה ר' ינאי אמ' ליה תא סוק להכא זבין לי. אמ' ליה לא את צריך ליה, לא את ולא דכוותך. אטרח עליה סליק לגביה הוציא לו ספר תילים הראה לו פסוק מי האיש החפץ חיים אהב ימים לראות טוב (תהלים לד, ג), מה כת' בתריה נצר לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה. סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו (שם) /תהלים ל"ד/ פסוקים יד - טו). אמ' ר' ינאי כל ימי הייתי קורא את המקרא הזה ולא הייתי יודע היכן הוא פשוט עד שבא רוכל זה והודיעו, מי האיש החפץ חיים. אמ' ר' חגי אף שלמה מכריז ואו' שומר פיו ולשונו שומר מצ' נפשו (משלי כא, כג), שומר מצרעת נפשו. לפיכך משה מזהיר את ישראל וא' להן זאת תהיה תורת המצורע, תורת המוציא רע

3 תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף יט עמוד ב

מכריז רבי אלכסנדר: מאן בעי חיי? מאן בעי חיי? כנוף ואתו כולי עלמא לגביה, אמרי ליה: הב לן חיי, אמר להו: זמי האיש החפץ חיים וגו' נצור לשונך מרע וגו' (סור מרע ועשה טוב וגו'); שמא יאמר אדם: נצרתי לשוני מרע ושפתי מדבר מרמה, [אלך] ואתגרה בשינה? ת"ל: סור מרע ועשה טוב, אין טוב אלא תורה, שנאמר: חכי לקח טוב נתתי לכם תורת אל תעזובו

4 ויקרא פרשת קדושים פרק יט

(טז) לֹא־תִלְךָ רְכִיל בְּעַמֶּיךָ לֹא תַעֲמֹד עַל־דַּם רֵעֶךָ אֲנִי יְקַוֶּךָ

5 רש"י ויקרא פרשת קדושים פרק יט

(טז) לא תלך רכיל - אני אומר על שם שכל משלחי מדנים ומספרי לשון הרע הולכים בבתי רעיהם לרגל) מה יראו רע או מה ישמעו רע לספר בשוק, נקראים הולכי רכיל, הולכי רגילה אשפיימנ"ט בלע"ז [ריגול]. וראיה לדברי, שלא מצינו רכילות שאין כתוב בלשון הליכה לא תלך רכיל, הולכי רכיל נחשת וברזל (ירמיהו כח), ושאר לשון הרע אין כתוב בו הליכה מלשני בסתר רעהו (תהלים קא ה), לשון רמיה (שם קכ ב), לשון מדברת גדולות (שם יב ד), לכך אני אומר שלשון רכיל לשון הולך ומרגל, שהכ"ף נחלפת בגימ"ל, שכל האותיות שמוצאיהם ממקום אחד מתחלפות זו בזו, ב"ת בפ"א ובוי"ו, גימ"ל בכ"ף וקו"ף, נו"ן בלמ"ד ורי"ש, וזי"ן בצד"י וכן (ש"ב יט כח) וירגל בעבדך, רגל ותרמה לומר עלי רעה, וכן (תהלים טו ג) לא רגל על לשונו, וכן רוכל הסוחר ומרגל אחר כל סחורה, וכל המוכר בשמים להתקשט בהם הנשים, על שם שמחזר תמיד בעיירות נקרא רוכל, לשון רוגל. ותרגמו לא תיכול קורצין, כמו (דניאל ג ח) ואכלו קרציהון די יהודיא, אכל ביה קורצא בי מלכא (ברכות נח א). נראה בעיני שהיה משפטם לאכול בבית המקבל דבריהם שום הלעטה, והוא גמר חזוק, שדבריו מקויימים ויעמידם על האמת, ואותה הלעטה נקראת אכילת קורצין, לשון קורץ בעיניו (משלי ו ג), שכן דרך כל הולכי רכיל לקרוץ בעיניהם ולרמוז דברי רכילותן, שלא יבינו שאר השומעים

לא תעמד על דם רעך - לראות במיתתו ואתה יכול להצילו, כגון טובע בנהר, וחיה או לסטים באים עליו אני ה' - נאמן לשלם שכר, ונאמן להפרע

6 רמב"ן ויקרא פרשת קדושים פרק יט

(טז) לא תלך רכיל בעמך - אומר אני על שם שכל משלחי מדנים ומספרי לשון הרע הולכים בבית) ריעיהם לרגל מה יראו רע או מה ישמעו רע לספר בשוק, נקראים הולכי רכיל, הולכי רגילה וכו'. וכן תרגם אונקלוס, לא תיכול קורצין, אכלו קרציהון דיהודאי (דניאל ג ח), אכלו קורצא בי מלכא (ב"מ פו א). נראה בעיני, שהיה משפטם לאכול בבית המקבל דבריהם שום הלעטה והוא גמר חזוק שדבריו מקויימים ויעמידם

על האמת, ואותה הלעטה נקראת אכילת קורצין לשון קורץ בעיניו (משלי ו יג), שכן דרך הולך רכיל לקרוץ בעיניו ולרמוז דברי רכילות שלא יבינו השומעים, כל זה לשון הרב ואין במה שפירש בתרגום הזה טעם או ריח, כי השומע מן הרכיל לא ישבע לו שיאמין דבריו ולא יתן לו אות ומופת, גם המלשין עבד אל אדוניו לא יבטיחנו האדון שישמע אליו, ומה טעם לאכילה הזאת. ונבוכדנאצר בהודאת [בהוראת] הצדיקים עשה מה שעשה, לא האכילם למלשינים ולא נשבע להם, וגם לא האמין להם אבל שאל הצדא שדרך מישך וגו' (דניאל ג יד), וצוה שישתחוו מכאן ואילך והיה מעביר על מה שעברו. ודריוש לא היה מאכיל לו למלשיני דניאל רק לענה וראש, וכתוב בהן די אכלו קרצוהי די דניאל. ואפילו אם אמת הדבר שיעשה כן בזמנים ההם, אחר שהכתוב אמר "לא תלך רכיל בעמך" למה יזכיר אונקלוס מנהג השטות ההוא ואין לאזהרה ענין בו אבל עיקר לשון הארמית בכאן איננו אלא לשון השמעת קול, והוא מורגל בדברי חכמים (ב"ב ה א), ועיזא לאו אכלויי מכלו ליה ולא גברא בעי לאכלויי, ותרגום יונתן קרא בגרון (ישעיה נח א), אכלי, ושרק לו מקצה הארץ (שם ה כו), ויכלי ליה, וינהום עליו כנהמת ים (שם שם ל), ויכלי עליהון, וכן במקומות רבים. והנה הוא לשון כל משמיע קול שיודיע חפצו בלא חתוך מלות, ולכן יאמר כן בצועק לעזים הנכנסות בשדה ויתרגם כן השורק והנוהם והצועק. ודרך הרכילים לבא ברבים או לפני המושל וינהמו בגרונם ויקרצו: בעיניהם לרמוז כי שמעו דברים עד שיפצרו בהם ויגידו אותן, על כן נקראים אוכלי קורצין, נוהמים ברמזים ואונקלוס תרגם רכילות ענינו, וכן שמו בלשון הארמית, ולא חשש לפרש לשון הכתוב וכן דרכו תמיד, כי להבין הענין הוא מתכוין. אבל בלשון הקודש היו קורצין אותם "הולכי רכיל", מן אבקת רוכל (שה"ש ג ו), רכלתך (יחזקאל כו יב), כי הרוכל הולך כל היום קונה מכאן ומכאן והולך ומוכר במקומות אחרים בכאן ובכאן, כמו שמזכירין חכמים (מעשרות פ"ב מ"ג) רוכלין המחזירין בעיירות. וזה טעם "בעמך", כי הוא הולך ברבים. ולהבדיל בין שניהם, היה שם זה "רוכל" פועל, ושם זה "רכיל" שם תואר בעצמו כמו סריס נזיר, ירמוז השם כי בנפשו הוא ועליו תשוב

7) רמב"ם הלכות דעות פרק ז

הלכה א

המרגל בחבירו עובר בלא תעשה שנאמר לא תלך רכיל בעמך, ואע"פ שאין לוקין על דבר זה עון גדול הוא וגורם להרוג נפשות רבות מישראל, לכך נסמך לו ולא תעמוד על דם רעך, צא ולמד מה אירע לדואג האדומי

הלכה ב

אי זהו רכיל זה שטוען דברים והולך מזה לזה ואומר כך אמר פלוני כך וכך שמעתי על פלוני אע"פ שהוא אמת הרי זה מחריב את העולם, יש עון גדול מזה עד מאד והוא בכלל לאו זה והוא לשון הרע, והוא המספר בגנות חבירו אע"פ א שאומר אמת, אבל האומר שקר נקרא מוציא שם רע על חבירו, אבל בעל לשון הרע זה שיושב ואומר כך וכך עשה פלוני וכך וכך היו אבותיו וכך וכך שמעתי עליו ואמר דברים של גנאי, על זה אמר הכתוב יכרת ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות. +/השגת הראב"ד/ אבל בעל לשון הרע שיושב ואומר כך עשה איש פלוני. א"א לא אלא קשה הראשון מן השני שהראשון הוא תליתאי והורג נפשות והשני תנין ואינו הורג אלא את עצמו, בינה זאת

הלכה ג

אמרו חכמים שלש עבירות נפרעין מן האדם בעולם הזה ואין לו חלק לעולם הבא, עבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים ולשון הרע כנגד ב כולם, ועוד אמרו חכמים כל המספר בלשון הרע כאילו כופר בעיקר, שנאמר אשר אמרו ללשוננו נגביר שפתינו אתנו מי אדון לנו, ועוד אמרו חכמים שלשה לשון הרע הורגת: ג האומרו, והמקבלו, וזה שאומר עליו, ד והמקבלו יותר מן האומרו

הלכה ד

ויש דברים שהן אבק לשון הרע, כיצד מי יאמר לפלוני שיהיה כמות שהוא עתה, או שיאמר שתקו מפלוני איני רוצה להודיע מה אירע ומה היה וכיוצא בדברים האלו, וכל המספר בטובת חבירו בפני ה שונאיו הרי זה אבק לשון הרע שזה גורם להם שיספרו בגנותו, ועל זה הענין אמר שלמה מברך רעהו בקול גדול בבקר השכם קללה תחשב לו, שמתוך טובתו בא לידי רעתו, וכן המספר בלשון הרע דרך שחוק ודרך קלות ראש כלומר שאינו מדבר בשנאה, הוא ששלמה אמר בחכמתו כמתלהלה היורה זקים חצים ומות ואמר הלא משחק אני, וכן המספר לשון הרע דרך רמאות והוא שיספר לתומו כאילו אינו יודע שדבר זה שדבר לשון הרע הוא אלא כשממחין בו אומר איני יודע שדבר זה לשון הרע או שאלו מעשיו של פלוני

הלכה ה

אחד המספר בלשון הרע בפני חבריו או שלא בפניו, והמספר דברים ו שגורמים אם נשמעו איש מפי איש להזיק חבריו בגופו או בממונו ואפילו להצר לו או להפחידו הרי זה לשון הרע, ואם נאמרו דברים אלו בפני שלשה כבר נשמע הדבר ונודע, ואם סיפר הדבר אחד מן השלשה פעם אחרת אין בו משום ז לשון הרע, והוא שלא יתכוין להעביר הקול ח ולגלותו יותר

הלכה ו

כל אלו הם בעלי לשון הרע שאסור לדור בשכונתם וכל שכן לישב עמם ולשמוע דבריהם, ולא נחתם גזר דין על אבותינו במדבר אלא על לשון הרע לבד

8) רמב"ם הלכות סנהדרין פרק כב

הלכה ז

אסור לאחד מן הדיינים כשיצא מבית דין לומר אני הוא המזכה או המחייב וחברי חולקין עלי אבל מה אעשה שהם רבו עלי ואם אמר כן הרי הוא בכלל הולך רכיל מגלה סוד, ומעשה בתלמיד אחד שהוציא דברים שנאמרו בבית המדרש לאחר שתיים ועשרים שנה והוציאוהו בית דין מבית המדרש והכריזו עליו זה מגלה סוד הוא

הלכה ח

שאל אחד מבעלי דינים לכתוב לו פסק דין כותבין לו כך בא פלוני לבית דין של פלוני עם פלוני בעל דינו שטענו בכך ויצא זכאי או חייב ונותנין לו ואין ה מזכירין שם המזכין ולא שם המחייבין אלא בית דין של פלוני מדבריהם נזדכה פלוני

9) תלמוד בבלי מסכת כתובות דף מו עמוד א

אזהרה למוציא שם רע מנלן? ר' אלעזר אמר: דמלא תלך רכיל, רבי נתן אומר: המונשמרת מכל דבר רע. . .
 ורבי אלעזר מאי טעמא לא אמר מהאי? ההוא מיבעי ליה לכדר' פנחס בן יאיר, ונשמרת מכל דבר רע - מכאן אמר ר' פנחס בן יאיר: אל יהרהר אדם ביום ויבא לידי טומאה בלילה. ור' נתן מאי טעמא לא אמר מהאי?
 ההוא אזהרה לב"ד, שלא יהא רך לזה וקשה לזה. לא אמר לעדים בואו והעידוני, והן מעידים אותו מאליהן - הוא אינו לוקה ואינו נותן מאה סלעים, היא וזוממיה מקדימין לבית הסקילה; היא וזוממיה סלקא דעתך? אלא, או היא או זוממיה מקדימין לבית הסקילה. טעמא דלא אמר להו, הא אמר להו - אע"ג דלא אגרינהו, לאפוקי מדר' יהודה; דתניא, רבי יהודה אומר: אינו חייב עד שישכור עדים. מ"ט דר' יהודה? אמר ר' אבהו: אתיא שימה שימה, כתיב הכא: וושם לה עלילות דברים, וכתיב התם: זלא תשימון עליו נשך, מה להלן ממון, אף כאן ממון. אמר רב נחמן בר יצחק, וכן תני רב יוסף צידוני בי רבי שמעון בן יוחאי: אתיא שימה שימה. בעי רבי ירמיה: שכרן בקרקע, מהו? בפחות משה פרוטה, מהו? שניהם בפרוטה, מהו? בעי רב אשי: הוציא שם רע על הנישואין הראשונים, מהו? על נשואי אחיו, מהו? פשוט מיהא חדא, דתני ר' יונה: חאת בתי נתתי לאיש הזה, לזה - ולא ליבם. מאי רבנן ומאי ר' אליעזר בן יעקב? דתניא: כיצד הוצאת שם רע? בא לבית דין ואמר פלוני, לא מצאתי לבתך בתולים, אם יש עדים שזינתה תחתיו - יש לה כתובה מנה; אם יש עדים שזינתה תחתיו יש לה כתובה מנה? בת סקילה היא! הכי קאמר: אם יש עדים שזינתה תחתיו - בסקילה, זינתה מעיקרא - יש לה כתובה מנה; נמצא ששם רע אינו שם רע - הוא לוקה ונותן מאה סלע, בין בעל ובין לא בעל, רבי אליעזר בן יעקב אומר: לא נאמרו דברים הללו אלא כשבעל. בשלמא לרבי אליעזר בן יעקב, היינו דכתיב: טובא אליה ואקרב אליה, אלא לרבנן מאי ובא אליה ואקרב אליה? ובא אליה - בעלילות ואקרב אליה - בדברים. בשלמא לרבי אליעזר בן יעקב, היינו דכתיב: לא מצאתי לבתך בתולים, אלא לרבנן מאי לא מצאתי לבתך בתולים? לא מצאתי לבתך בתולים. בשלמא לרבי אליעזר בן יעקב, היינו דכתיב: ואלה בתולי בתי, אלא לרבנן מאי ואלה בתולי בתי? ואלה כשרי בתולי בתי. בשלמא לר"א בן יעקב, היינו דכתיב: ופרשו השמלה, אלא לרבנן מאי ופרשו השמלה? אמר רבי אבהו: פרשו מה ששם לה; כדתניא: ופרשו השמלה - מלמד, שבאין עדים של זה ועדים של זה ובוררין את הדבר כשמלה חדשה; רבי אליעזר בן יעקב אומר: דברים ככתבן, שמלה ממש. שלח רבי יצחק בר רב יעקב בר גיורי משמיה דרבי יוחנן: אע"ג שלא מצינו בכל התורה כולה שחלק הכתוב בין ביאה כדרכה לביאה שלא כדרכה למכות

ולעונשין, אבל מוציא שם רע חלק, אינו חייב עד שיבעול שלא כדרכה, ויוציא שם רע כדרכה. כמאן? אי כרבנן, אף על גב דלא בעל! אי כר' אליעזר בן יעקב

10) שמות פרשת משפטים פרק כג

(א) לא תשא שמע שוא אלתשת ירך עסדשע להית עד חמס:

11) תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קיח עמוד א

ואמר רב ששת משום רבי אלעזר בן עזריה: כל המספר לשון הרע, וכל המקבל לשון הרע, וכל המעיד עדות שקר בחבירו - ראוי להשליכו לכלבים, שנאמר טולכלב תשלכון אתו וכתוב בתריה טולא תשא שמע שוא וקרי ביה לא תשיא

12) רמב"ם הלכות סנהדרין פרק כא הלכה ז

אסור לדיין לשמוע דברי אחד מבעלי דינין קודם שיבא חבירו או שלא בפני חבירו, ואפילו דבר אחד אסור שנאמר שמוע בין אחיכם, וכל השומע מאחד עובר בלא תעשה שנאמר לא תשא שמע שוא ובכלל לאו זה אזהרה למקבל לשון הרע ומספר לשון הרע ומעיד עדות שקר, וכן בעל דין מוזהר שלא ישמיע דבריו לדיין קודם שיבא בעל דין חבירו, וגם על זה וכיוצא בו נאמר מדבר שקר תרחק

13) השגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם שכחת העשין

מצוה שביעית שנצטוינו לזכור בפה ולהשיב אל לבנו מה שעשה ית' למרים כשדברה באחיה עם היותה נביאה ואחיה גמול חסדה ועל ידה ניצל כדי שנתרחק מלשון הרע ולא נהיה מאשר נאמר עליהם (תהל' נ) תשב באחיק תדבר בבן אמך תתן דופי והוא אמרו יתברך ויתעלה (תצא כד) זכור את אשר עשה י"י אלהיך למרים. ולשון ספרי זכור את אשר עשה י"י אל"ך / אלהיך / למרים וכי מה ענין זה אצל זה ללמדך שאין נגעים באים אלא על לשון הרע והלא דברים ק"ו ומה מרים שלא דברה אלא שלא בפניו שלמשה ולהנייתו שלמשה ולשבחו שלמשה ולבנינו שלעולם כך נענשה המדבר בגנותו שלחבירו ברבים על אחת כמה וכמה. ושנינו בספרא (ר"פ בחקתי) זכור את אשר עשה י"י אלהיך למרים יכול בלבבך כשהוא אומר השמר בנגע הצרעת לשמור מאד ולעשות הרי שמירת הלב אמורה הא מה אני מקיים זכור שתהא שגורה בפיה וכן הוא אומר זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים יכול בלבך ת"ל לא תשכח הרי שכחת הלב אמורה הא מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפיה. ופירוש זה שהם דורשים מרובי הפסוק השמר בנגע הצרעת לשמור מאד שנשמר מנגע הצרעת שלא תבואנו והיא אזהרה ממנה כלומר מלשון הרע הגורם אותה עם האזהרה ולעשות ככל אשר יורו הכהנים כלומר שלא יקוץ בהרתו ואח"כ הזהיר בזכור את אשר עשה י"י אלהיך למרים גם בזכירת הפה. והנה כאשר נצטוינו בזכירת מה שעשה לנו עמלק כדי לדעת שלא על חנם ימחה ה' יתע' שמו רק מחמתו עלינו לנקום החמס שעשה לנו ושלא היה ירא ממנו יתעלה כך נצטוינו בזכירת מה שעשה למרים להשמר מלשון הרע שלא יבואנו ככה. וכן עוד דרשו (שם) זכור את אשר הקצפת את י"י אלהיך במדבר [עקב ט] יכול בלבך וכו'. ולא ידעתי אם היא אזהרה למקציפים עצמם כלומר אנשי דור המדבר ואולי היא מצוה לדורות לדעת חסד האלהים עלינו ושמרו ברית אבותינו ולתת הודאה לשמו ולברך אותו על הכל, וכענין שהנביא מזכירם (מיכ' ו) עמי זכור נא מה יעץ בלק מלך מואב ומה ענה אותו בלעם בן בעור מן השטים עד הגלגל למען דעת צדקות י"י. ואם כן ראוי למנותה מצוה מן המצוות: [וכ"כ בפיה"ת פ' תצא]

14) תלמוד בבלי מסכת ערכין דף טו עמוד ב

אמר ר' יוחנן משום ר' יוסי בן זימרא: כל המספר לשון הרע - כאילו כפר בעיקר, שנאמר: האשר אמרו ללשוננו נגביר שפתינו אתנו מי אדון לנו. ואמר ר' יוסי בן זימרא: כל המספר לשון הרע - נגעים באים עליו, שנאמר: ומלשני בסתר רעהו אותו אצמית, וכתוב התם: זלצמיתות, ומתרגמינן: לחלוטין, ותנן: אין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט אלא פריעה ופרימה. אמר ריש לקיש, מאי דכתיב: חזאת תהיה תורת המצורע? זאת תהיה תורתו של מוציא שם רע. ואמר ריש לקיש מאי דכתיב: טאם ישוך הנחש בלא לחש

ואין יתרון לבעל הלשון? לעתיד לבא מתקבצות כל החיות ובאות אצל נחש, ואומרות: ארי דורס ואוכל, זאב טורף ואוכל, אתה מה הנאה יש לך? אומר להם: וכי מה יתרון לבעל הלשון? ואמר ריש לקיש: כל המספר לשון הרע - מגדיל עונות עד לשמים, שנאמר: ישתו בשמים פיהם ולשונם תהלך בארץ. אמר רב חסדא אמר מר עוקבא: כל המספר לשון הרע. ראוי לסוקלו באבן, כתיב הכא: אותו אצמית, וכתיב התם, יאצמתו בבור חיי וידו אבן בי. ואמר רב חסדא אמר מר עוקבא: כל המספר לשון הרע, אמר הקב"ה: אין אני והוא יכולין לדור בעולם, שנאמר: יבמלשני בסתר רעהו אותו אצמית גבה עינים ורחב לבב אותו לא אוכל, אל תיקרי אותו לא אוכל אלא אתו לא אוכל. ואיכא דמתני לה על גסי הרוח. אמר רב חסדא אמר מר עוקבא: כל המספר לשון הרע, אמר הקב"ה [לשר של] גיהנם: אני עליו מלמעלה ואתה עליו מלמטה נדוננו, שנאמר יגחצי גבור שנונים עם גחלי רתמים, אין חץ אלא לשון, שנאמר: ידחץ שחוט לשונם מרמה דבר, ואין גבור אלא הקב"ה, שנאמר: טוה' כגבור יצא, גחלי רתמים היינו גיהנם. אמר רבי חמא בר' חנינא: מה תקנתו של מספרי לשון הרע? אם תלמיד חכם הוא יעסוק בתורה, שנא': טזמרפא לשון עץ חיים, ואין לשון אלא לשון הרע, שנאמר: חץ שחוט לשונם, ואין עץ אלא תורה, שנאמר: יזעץ חיים היא למחזיקים בה; ואם עם הארץ הוא ישפיל דעתו, שנאמר: יחוסלף בה שבר רוח. רבי אחא ברבי חנינא אומר: סיפר אין לו תקנה, שכבר כרתו דוד ברוח הקדש, שנאמר: יטיכרת ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות, אלא מה תקנתו שלא יבא לידי לשון הרע? אם תלמיד חכם הוא יעסוק בתורה, ואם ע"ה הוא ישפיל דעתו, שנאמר: וסלף בה שבר רוח. תנא דבי רבי ישמעאל: כל המספר לשון הרע - מגדיל עונות כנגד שלש עבירות, עבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים, כתיב הכא: לשון מדברת גדולות, וכתיב בעבודת כוכבים: כאנא חטא העם הזה חטאה גדולה, בגילוי עריות כתיב: כאואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת, בשפיכות דמים כתיב: כבגדול עוני מנשוא. גדולות, אימא תרתי! הי מינייהו מפקא? במערבא אמרי: לשון תליתאי קטיל תליתאי, הורג למספרו ולמקבלו ולאומרו